

**Die Regelung der verfassungsmäßigen Freiheiten des Menschen und Bürgers
in der Verfassung der Republik Moldau (vergleichende Analyse)**

Prof. Dr. Anatolij Oliinyk

*Professor am Lehrstuhl für allgemeine rechtliche Fächer
am Lehr- und Forschungsinstitut für Recht und Psychologie
der Nationalen Akademie des Inneren,
Kyiv, Ukraine*

Dieser Beitrag untersucht die Art der rechtlichen Regelung der Grundfreiheiten des Menschen und der Bürger durch die Verfassung der Republik Moldau. Dabei werden die Positionen verschiedener Autoren hinsichtlich des Begriffs und der Merkmale der verfassungsrechtlichen Regelung der Grundfreiheiten des Menschen und Bürgers dargestellt. Zudem erfolgt eine rechtsvergleichende Analyse der Verfassungsregelungen in der Republik Moldau mit denjenigen in der Verfassung der Ukraine. Im Schwerpunkt beleuchtet der Beitrag den verfassungsrechtlichen Schutz der allgemeinen und besonderen Freiheiten und Garantien sowie die Sicherung ihrer Umsetzung.

Zu den allgemeinen verfassungsmäßigen Freiheiten zählen in der Verfassung der Republik Moldau unter anderem: a) die persönliche Unantastbarkeit; b) der Schutz des Intim-, Familien- und Privatlebens; c) der Schutz der Person in der Wohnung; d) die Geheimhaltung der Korrespondenz, der Telefongespräche, der Telegramme und sonstiger Korrespondenz und anderer rechtmäßigen Formen der Kommunikation; d) die Bildung von Gewerkschaften und der Beitritt zu ihnen; e) die freie Wahl der Beschäftigung und der Berufsausübung g) der Schutz vor unbegründetem Entzug der Staatsangehörigkeit sowie das Recht auf Staatsbürgerschaft und deren Änderung. Zu den besonderen verfassungsmäßigen Freiheiten, die in der Verfassung der Republik Moldau geregelt werden, zählen: 1) die Freiheiten... a) der Freizügigkeit; b) der Wahl des Aufenthaltsortes; c) der jederzeitigen Ausreise aus der Republik Moldau und der Rückkehr auf ihr Hoheitsgebiet; 2) die Freiheiten... a) des Gewissens; b) der religiösen Glaubensgemeinschaften; c) der religiösen Organisationen; 3) die Freiheiten ... a) der Meinung; b) der Ansichten; c) der freien Äußerung dieser Meinungen und Ansichten; 4) der Kunst; 5) der Versammlung; 6) der politischen Parteien und Organisationen der Zivilgesellschaft und dergleichen.

Zur Umsetzung dieser Grundfreiheiten stellt die Verfassung der Republik Moldau unter anderem folgende Garantien bereit: a) Schutz der Grundfreiheiten; b) Einreichung von Petitionen zum Schutz der Grundfreiheiten; c) Unschuldsvermutung; d) Beschränkung der Freiheiten in Übereinstimmung mit dem Gesetz.

In seinen Schlussfolgerungen offeriert der Verfasser Vorschläge für das Konzept, die Merkmale und die Verwirklichung der verfassungsrechtlichen Grundfreiheiten der Bürger der Republik Moldau. Hieraus resultieren auch Empfehlungen für eine Verbesserung der derzeitigen verfassungsrechtlichen Regelung.

Регулювання конституційних свобод людини і громадянина в Конституції Республіки Молдова (порівняльний аналіз)

Олійник Анатолій

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри загально-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології,
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

Постановка проблеми

Конституційне регулювання основних свобод Конституцією Республіки Молдова та порівняння з конституційним регулюванням нормами Конституції України має важливе значення у зв'язку з підписанням Україною і Республікою Молдова договору про їх асоційоване членство в Європейському Союзі¹. Практика конституційного регулювання та реалізації основних свобод досліджувалася науковцями Молдови, Росії, України разом з конституційними правами. Серед авторів, які здійснювали наукові розвідки цієї проблеми: Й. Алжеєв, І. Голосніченко, В. Демиденко, В. Іванов, А. Колодій, О. Негодченко, П. Рабінович та ін. В той же час, залишається недослідженим поняття та ознаки конституційного правового регулювання основних свобод в Республіці Молдова, порівняльний аналіз окремих

конституційних норм конституцій Республіки Молдови та України.

Отже, з огляду на викладене, **метою** статті є порівняльний аналіз конституційно-правового регулювання основних свобод людини і громадянина в Конституції Республіки Молдова і Конституції України в сучасних умовах підписання цими державами договору про асоційоване членство у Європейському союзі. Відповідно до названої мети задачами дослідження є: а) аналіз праць вчених щодо конституційного регулювання основних прав і свобод людини і громадянина в Республіці Молдова; б) формування поняття і ознак конституційно-правового регулювання основних свобод людини і громадянина в Республіці Молдова; в) пропозиції висновків і рекомендацій з приводу конституційного регулювання і реалізації основних свобод.

Основний матеріал дослідження

¹ Див. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

З метою вирішення задачі щодо формулювання поняття конституційно-правового регулювання основних свобод людини і громадянина в Республіці Молдова проаналізуємо праці окремих вчених. Так, Й. Алжеев наголошує на тому, що не усі державознавці розглядають конституційні права громадян як суб'єктивні. Він приймає точку зору тих авторів, які підтримують ідею "суб'єктивного характеру визнання конституційних прав і обов'язків громадян". Права та обов'язки громадян, їх специфічні властивості, правовий характер, зміст, ступінь узагальнення, місце та роль у механізмі правового регулювання різноманітні, але їх різноманіття не зачіпає основного. Всі вони, будучи реаліями для індивіда, є суб'єктивними і мають юридично гарантовані можливості для свободи поведінки, захисту своїх інтересів та потреб. Це стосується в рівній мірі конституційних прав громадян².

Отож, Й. Алжеев поділяє думку тих авторів, які конституційні права людини відносять до суб'єктивних прав, тобто можливостей людини на власний розсуд вибирати варіант поведінки і або діяти, або

не діяти в процесі реалізації свого права. Він вважає, що будь-якому суб'єктивному праву передують можливість свободи вибору поведінки, що урегульовані нормами Конституції РФ.

І. Голосніченко, досліджуючи права, свободи та обов'язки людини і громадянина підкреслює той факт, що правовий статус особистості включає в себе всю сукупність прав, свобод, законних інтересів і обов'язків людини і громадянина, передбачених в принципах і нормах всього поточного законодавства. Водночас конституційне законодавство містить основні права, свободи і обов'язки, які є провідним елементом конституційного статусу особистості. Вважається, що існує набір причин, за якими одні права і свободи закріплюються конституційно, інші – в поточному законодавстві. До причин, закріплених у Конституції, прийнято відносити: а) значимість цих прав і свобод для людини і суспільства; б) первинний, природжений і невідчужуваний характер належних людині прав і свобод; в) верховенство конституційних (основних) прав і свобод, які роблять усі інші права і свободи в тій або іншій сфері життя (трудовій, соціальній та ін.) похідними; г) належність основних прав і свобод кожній людині і громадянину; г) загальність основних прав, свобод і обов'язків, тобто вони рівні і єдині для

² Алжеев Й.А. Защита конституционных прав граждан Российской Федерации (теория и практика): автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Государственное право и управление; советское строительство; административное право; финансовое право» / Й.А. Алжеев. – М., 1993. – С. 12.

всіх без винятку, відповідно для кожної людини або для кожного громадянина; д) основні права, свободи і обов'язки не набуваються і не відчужуються з волі громадянина; е) вони діють на всій території держави³.

Отож, І. Голосніченко визнає, що правове регулювання основних прав і свобод здійснюється конституцією і деталізується в поточних законах, що підкреслює важливість ознаки законодавчого регулювання основних свобод особи.

В. Демиденко, досліджуючи утвердження і забезпечення прав і свобод, під утвердженням прав і свобод людини розуміє діяльність держави, спрямовану на визнання певних можливостей людини, які необхідні для її нормального існування й розвитку у конкретно-історичних умовах, об'єктивно зумовлені досягнутим рівнем розвитку суспільства. Ця діяльність може здійснюватися різними шляхами і засобами: закріпленням прав і свобод людини у Конституції, законах, інших нормативно-правових актах, участю у підготовці і прийнятті міжнародних документів з прав людини, приєднання до міжнародних договорів, їх ратифікацією, виголошенням

³ Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина: Курс лекцій, навчально-методичні та довідкові матеріали до них / За заг. ред. заслуженого юриста України, доктора юридичних наук, професора І.П. Голосніченка. – К.: ГАН, 2004. – С. 30.

прав і свобод людини у різного роду документах (деклараціях, заявах, зверненнях тощо). Забезпечення прав і свобод людини, на його думку, є діяльністю держави, що має за завдання сприяння в реалізації прав і свобод людини шляхом позитивного впливу на формування загально-соціальних гарантій (економічних, політичних, духовно-ідеологічних) і спеціальних юридичних гарантій, що передбачають охорону і захист прав та свобод людини⁴.

Отож, В. Демиденко розглядає різні способи правового регулювання основних свобод, а саме: міжнародні акти, конституції, закони і підзаконні нормативно-правові акти.

В. Іванов підкреслює, що правовий статус громадянина простежується як багатопланове політико-правове явище з пріоритетним конституційним вираженням і закріпленням, без чого неможливо забезпечити повне і чітке врегулювання правового положення особистості в різних сферах суспільного життя. У Конституції Республіки Молдова, законах (Про громадянство Республіки Молдова від 10 серпня 2000 р., Про правове становище іноземних громадян і осіб без громадянства

⁴ Демиденко В.О. Утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини й громадянина в діяльності міліції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02 "Конституційне право" / В.О. Демиденко. – К., 2002. – 16 с.

в Республіці Молдова від 10 листопада 1994 р.), інших нормативних актах конституційно-правовий статус особистості містить найбільш суттєві положення, що визначають становище людини в суспільстві і державі, принципи їх взаємовідносин. Він розглядає такі види правового статусу особистості: 1) загальний (конституційно-правової) – визначається Конституцією Республіки Молдова і є єдиним, однаковим для всіх; 2) індивідуальний – статус конкретного індивіда, що відображає сукупність тільки йому належать прав та обов'язків (в залежності від громадянства, сімейного стану, віку, статі і т.д.); 3) спеціальний – статус особи, яка належить до конкретної категорії громадян (працівники органів внутрішніх справ, військовослужбовці, державні службовці), який дозволяє здійснювати покладені на них спеціальні функції. Структуру правового статусу утворюють: а) громадянство як політико-правова основа статусу особистості; б) єдність прав, свобод і обов'язків; в) юридичні гарантії реалізації прав і свобод⁵.

Отож, В. Іванов розглядає конституційні свободи як елемент правового статусу особи та підкреслює, що правове регулювання конституційних свобод здійснюється конституцією і законами Республіки Молдова.

⁵ Іванов В.М. Конституційне право Республіки Молдова. – Кишинів, 2000. – С. 183.

А. Колодій, разом з А. Олійником, досліджують порядок закріплення прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Конституції України, міжнародний і конституційний механізми їх реалізації та діяльність судових і правоохоронних органів по забезпеченню реалізації основних прав і свобод. Вони підкреслюють, що Конституція України закріплює такі основні права і свободи як: а) громадянські; б) політичні; в) економічні; г) соціальні; г) культурні. Міжнародний механізм реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина вони визначають як систему закріплених в міжнародних документах принципів, імплементованих в українське право та гарантованих з боку держави та міжнародних суб'єктів. Конституційний механізм реалізації основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, на їхню думку, включає в себе систему закріплених в Конституції України елементів за допомогою яких здійснюється реалізація можливих і необхідних варіантів поведінки людини і громадянина. Серед юридичних елементів механізму реалізації прав і свобод вони розглядають правові норми, правові відносини, індивідуально-правові акти, форми і методи здійснення прав, свобод та обов'язків, умови процесу їх реалізації. До судових органів, які забезпечують реалізацію прав, свобод та обов'язків людини і громадянина

відносяться: а) Конституційний Суд України; б) суди загальної юрисдикції. Правоохоронними органами, що забезпечують реалізацію прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, є органи: а) прокуратури; б) служби безпеки; в) внутрішніх справ; г) інші органи, що здійснюють правоохоронні і правозастосовні функції⁶.

Отож, А. Колодій, серед ознак конституційного регулювання основних свобод, виділяє міжнародні і конституційні норми, правовідносини та форми і методи їх реалізації.

О. Негодченко, досліджуючи організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини, розглядає міжнародні нормативно-правові акти та норми Конституції України, що закріплюють, регулюють і охороняють права людини, а також діяльність органів внутрішніх справ як елемент механізму забезпечення прав і свобод. Серед складових діяльності органів внутрішніх справ він дослідив функції, форми і методи щодо забезпечення прав і свобод. В якості пропозицій, О. Негодченко сформулював проблеми удосконалення та розвитку правоохоронних органів, перспективні

напрями реформування органів внутрішніх справ та організацію підготовки їхніх кадрів⁷.

Отож, О. Негодченко характеризує міжнародно-правові норми і принципи, норми Конституції та законів України, які регулюють основні свободи та підкреслює роль діяльності органів внутрішніх справ, їх функції, форми і методи щодо забезпечення конституційних свобод людини і громадянина.

П. Рабінович, разом з М. Хавронюком, дослідили права людини і громадянина. Вони розглянули міжнародну універсальну і регіональну системи регулювання основних прав і свобод, регулювання конституційного правового статусу людини Основним Законом України та окремих груп конституційних прав і свобод (фізичних, особистісних, політичних, економічних, культурних). Ними акцентована увага на юридичних гарантіях реалізації конституційних прав і свобод, окреслена система і види гарантій, проаналізовані права: а) знати свої права і обов'язки; б) на правову допомогу і свободу вибору захисника; в) на захист своїх прав і свобод; г) на відшкодування заподіяної шкоди; г) на звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з

⁶ Колодій А.М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – С. 170-339.

⁷ Негодченко О.В. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини: Монографія / О.В. Негодченко. – Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2003. – 448 с.

прав людини; д) на судовий захист своїх прав і свобод; е) на звернення до міжнародних установ і організацій. Дається характеристика юридичної відповідальності за правопорушення як гарантії реалізації прав і свобод. П. Рабінович і М. Хавронюк розглянули конституційні обов'язки та гарантії їх виконання, а також права людини, що виникають у разі притягнення до юридичної відповідальності за невиконання конституційних обов'язків⁸.

Отож, П. Рабінович і М. Хавронюк розглянули окремі ознаки конституційного правового регулювання основних свобод людини, зосередивши увагу на міжнародних нормах і принципах, нормах Конституції та законів України та гарантіях реалізації основних свобод людини і громадянина.

Таким чином, проаналізувавши праці окремих авторів Молдови, Росії та України, приходимо до висновку: а) дослідження конституційного правового регулювання основних свобод здійснюються вченими-конституціоналістами у взаємній єдності з правами, обов'язками і гарантіями їх реалізації; б) окремих досліджень конституційного правового регулювання основних свобод ще не було; в) ознаки, які використовуються авторами при визначенні

конституційного правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина можуть бути покладені в основу формування ознак конституційного правового регулювання основних свобод, що закріплені в Конституції Республіки Молдова.

Аналіз ознак конституційного правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина дає можливість сформулювати поняття і ознаки конституційно-правового регулювання основних свобод людини і громадянина в Республіці Молдова. серед ознак конституційно-правового регулювання основних свобод слід виділити такі: а) регулювання здійснюється нормами Конституції Республіки Молдова; б) конституційними нормами закріплюються, регулюються і охороняються основні свободи і гарантії їх реалізації; в) результатом конституційного регулювання основних свобод є досягнення режиму конституційної законності і правомірної поведінки суб'єктів правовідносин; г) забезпечення регулювання основних свобод людини і громадянина Республіки Молдова передбачає задоволення потреб і інтересів суб'єктів правовідносин.

Таким чином, конституційне регулювання основних свобод людини і громадянина в Республіці Молдова – це різновид конституційно-правового впливу

⁸ Рабінович П.М. Права людини і громадянина: Навчальний посібник / П.М. Рабінович, М.І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.

конституційних норм на суспільні відносини, що виникають у сфері утвердження і забезпечення основних свобод людини і громадянина в результаті чого задовольняються інтереси і потреби особи та досягається їх конституційна законність і правомірна поведінка.

Конституційне правове регулювання основних свобод людини і громадянина в Республіці Молдова у порівнянні з конституційним регулюванням за Конституцією України може бути розглянуто за такими основними принципами і групами та гарантіями їх реалізації. Основу їх конституційного регулювання складають основні принципи, такі, як: а) універсальність; б) рівність; в) наявність громадянства Республіки Молдова; г) захист громадян Республіки Молдова; ґ) рівність свобод іноземців і осіб без громадянства.

Універсальність основних свобод полягає в можливості громадян Республіки Молдова користуватися тими свободами, що закріплені в Конституції Республіки Молдова та інших її законах (ст. 15). Усі громадяни Республіки Молдова рівні перед законом і владою незалежно від раси, національності, етнічного походження, мови, релігії, статі, політичної приналежності, майнового стану чи соціального походження. Повага і захист особистості є першочерговим обов'язком держави (ст. 16). Громадянство Республіки

Молдова набувається, зберігається чи втрачається відповідно до умов, передбачених органічним законом. В Україні конституційно-закріплене поняття «органічний закон» відсутнє. Цю проблему в Україні досліджувала О. Мурашина⁹. Відповідно до Конституції Республіки Молдова, її громадяни не можуть бути громадянами іншої країни, крім випадків, передбачених міжнародними угодами, ратифікованими Республікою Молдова. Конституція України (ст. 4) чітко закріплює єдине громадянство України без будь-яких виключень. На нашу думку, враховуючи багатонаціональний склад населення України, у Республіці Молдова норма єдиного громадянства сформульована більш вдало. Пропонуємо внести відповідні зміни у ст. 4 Конституції України. За Конституцією Республіки Молдова ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства чи права його змінити (ст. 17). Республіка Молдова захищає своїх громадян як в межах країни, так і за її межами. Громадянин Республіки Молдова не може бути висланий з країни чи виданий іншій державі (ст. 18). Іноземні громадяни і особи без громадянства мають такі ж свободи, що і громадяни Республіки Молдова, за виключеннями, встановленими

⁹ Кириченко О. М. Органічні закони в системі законодавства України / О.М. Мурашина: Автореферат дис. кандид. юрид. наук спеціальність 12.00.01 "Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – К., 2009. – 19 с.

законом. На нашу думку, поняття іноземні громадяни звужує перелік іноземців, що знаходяться на території Республіки Молдова. Там, наприклад, можуть знаходитися і іноземні піддані. Пропонуємо внести зміни у ст. 19 Конституції Республіки Молдова замінивши слова «іноземні громадяни» словом «іноземці». Іноземцям і особам без громадянства надається і припиняється право притулку з дотриманням законів і міжнародних угод.

До основних груп конституційних свобод, що регулюються Конституцією Республіки Молдова можна віднести загальні і спеціальні свободи. Загальними конституційними свободами є свободи від протиправних: а) позбавлень життя; б) особистих обшуків, затримань, арештів; в) проникнень і знаходжень в житлі без згоди людини, що мешкає там; г) проникнень в інтимне, сімейне і приватне життя; г) порушень таємниці листування, телефонних розмов, телеграм і інших почтових відправлень, інших законних видів зв'язку тощо.

Свобода від протиправних позбавлень життя закріплюється у Конституції Республіки Молдова як можливість кожного без юридичних підстав не піддаватися: а) смертній карі, крім діянь, вчинених під час війни, і виключно у відповідності з законом; б) катуванням та жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність покаранню чи

поводженню; в) іншим видам фізичного і психічного впливу (ст. 24).

Конституція Республіки Молдови закріплює і регулює свободу особи від протиправних особистих обшуків, затримань, арештів. Право на особисту свободу і недоторканність є непорушним. Особистий обшук, затримання і арешт допускаються у випадках і порядку, передбаченому законом. Термін затримання не може перевищувати 24 години (ст. 25). В Конституції України термін затримання передбачений у 72 години (ст. 29), що дає можливість нам пропонувати зменшити термін затримання особи в Україні до 24 год. Арешт здійснюється на підставі ордера, виданого суддею терміном до 30 днів і може бути продовжений до шести місяців, а у виключних випадках, з погодження парламенту до 12 місяців. Затриманий чи заарештований негайно звільняються, якщо підстави затримання чи арешту не підтвердилися (ст. 25).

Конституція Республіки Молдова регулює основну свободу особи від протиправних проникнень і знаходжень в житлі без згоди людини, що там мешкає (ст. 29). Цікавою є вказівка конституції на те, що закріплюється свобода недоторканності не лише житла але й місця перебування особи. Закон допускає відступ від вказаних положень лише у випадках: 1) виконання ордера на арешт чи рішення суду; 2) відвернення небезпеки, що загрожує

життю, фізичній недоторканності особи чи її майна; 3) недопущення розповсюдження епідемії. На нашу думку, слід до переліку додати такі слова ... «і в інших випадках, передбачених законом». Обшук і огляд місця пригоди в житлі допускається проводити лише відповідно до закону. Забороняється обшук у нічний час за виключенням обшуку при очевидному злочині. На нашу думку, поняття «місця перебування особи» потребує офіційного тлумачення.

У Конституції Республіки Молдова закріплюється і регулюється свобода особи від протиправних проникнень в інтимне, сімейне і приватне життя (ст. 28). На нашу думку, слід прийняти окремий закон де урегулювати діяльність держави і її органів та посадових осіб щодо функцій, компетенції, форм і методів їх діяльності по забезпеченню свобод особи на інтимне, сімейне і приватне життя.

Як продовження невтручання у інтимне, сімейне і приватне життя, Конституція Республіки Молдова закріплює і регулює свободи особи від порушень таємниці листування, телефонних розмов, телеграм і інших почтових відправлень, інших законних видів зв'язку тощо (ст. 30). Відступ від названих положень допускається законом у випадках, коли це необхідно: а) в інтересах національної безпеки; б) економічного

добробуту країни; в) громадського порядку і з метою попередження злочинів.

Серед спеціальних свобод, які закріплюються і регулюються Конституцією Республіки Молдова можна назвати такі свободи: а) пересування; б) думок, світоглядів і вільного їх вираження; в) совісті; г) зібрань; г) утворення партій і інших організацій; д) творчості тощо.

Конституція Республіки Молдова закріплює і регулює основну свободу людини на пересування. Кожному громадянину Республіки Молдова забезпечується можливість: а) поселятися чи перебувати у будь-якому населеному пункті країни; б) виїжджати з країни; в) емігрувати з неї і повертатися в неї (ст. 27).

Кожному в Республіці Молдова забезпечується свобода думок, світоглядів, а також свобода публічного вираження за допомогою слова, зображення або іншими можливими способами. Свобода вираження не повинна завдавати збитку честі, гідності або праву іншої особи мати власні погляди. Забороняються і караються законом заперечування і ганьба держави і народу, заклики до агресивної війни, національної, расової або релігійної ворожнечі, підбурювання до дискримінації, територіального сепаратизму, громадянського насильства, а також інші дії, що зазіхають на конституційний режим (ст. 32).

Свобода совісті кожному забезпечується. Вона повинна виявлятися у дусі терпимості і взаємної пошани. Релігійні культу вільні і організовуються згідно власним статутам і відповідно до закону. У відносинах між релігійними культурами забороняються будь-які прояви ворожнечі. Релігійні культу самостійні, відокремлені від держави і користуються її підтримкою, зокрема, в полегшенні релігійної присутності в армії, лікарнях, в'язницях і притулках (ст. 31).

Мітинги, демонстрації, маніфестації, ходи або будь-які інші збори є вільними і можуть організовуватися і проводитися тільки мирно і без якої б то не було зброї (ст. 40).

Конституція Республіки Молдова закріплює свободу утворення і функціонування політичних партій і інших організацій. Громадяни можуть вільно об'єднуватися в партії і інші суспільно-політичні організації, сприяючи виявленню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах відповідно до закону. Партії і інші суспільно-політичні організації рівні перед законом. Держава забезпечує дотримання прав і законних інтересів партій і інших суспільно-політичних організацій. Партії і інші суспільно-політичні організації, цілі або діяльність яких спрямовані проти політичного плюралізму, принципів правової держави, суверенітету,

незалежності і територіальної цілісності Республіки Молдова, є неконституційними. Таємні об'єднання заборонені. Забороняється діяльність партій, що складаються з іноземних громадян. Державні посади, зайняття яких несумісне з членством в партіях, встановлюються органічним законом (ст. 41). Конституцією Республіки Молдова закріплюється і регулюється свобода створення професійних спілок і вступ до них. Будь-який працівник має право створювати професійні спілки і вступати в них для захисту своїх інтересів. Професійні спілки створюються і здійснюють свою діяльність згідно зі своїми статутами і відповідно до закону. Вони сприяють захисту професійних, економічних і соціальних інтересів працівників (ст. 42).

Однією із спеціальних конституційних свобод, що регулюється Конституцією Республіки Молдова є свобода творчості. Конституцією закріплюється свобода художньої і наукової творчості, наукової і світової культури, інтелектуальної власності. Творчість не підпадає під цензуру. Право громадян на інтелектуальну власність, їх матеріальні і моральні інтереси, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної творчості, охороняються законом. Держава сприяє збереженню, розвитку і поширенню досягнень національної і світової культури і науки (ст. 33).

Конституція Республіки Молдова закріплює і регулює умови і засоби (гарантії) реалізації основних свобод людини і громадянина. Розрізняють загально-соціальні і юридичні гарантії. Юридичні гарантії поділяють на нормативні і організаційні¹⁰. Серед нормативних гарантій розглянемо окремі конституційні гарантії: а) вільний доступ до правосуддя; б) презумпція невинуватості; в) безповоротність закону; г) знання кожним своїх прав і обов'язків; ґ) умови і засоби захисту основних свобод; д) внесення петицій; е) право особи, яке було порушено владою; є) обмеження реалізації основних свобод.

Однією із конституційних гарантій забезпечення основних свобод людини є вільний доступ до правосуддя. Будь-яка особа має право на ефективне відновлення в правах компетентними судами у разі порушення його свобод і законних інтересів. Жоден закон не може обмежити вільний доступ до правосуддя (ст. 20).

Конституційною гарантією реалізації основних свобод є презумпція невинуватості. Будь-яка особа, що обвинувачується в скоєнні злочину, вважається невинною до тих пір, поки його

¹⁰ Погорілко В. Гарантії правові / В. Погорілко // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2005. – Т.ІІ. Права людини у контексті поліцейської діяльності – С. 76.

винуватість не буде встановлена законним порядком шляхом гласного судового розгляду, при якому йому забезпечуються усі необхідні гарантії для захисту (ст. 21).

Важливе значення для реалізації конституційних свобод має безповоротність закону. Ніхто не може бути засуджений за дії або бездіяльність, які у момент їх здійснення не склали злочину. Не може також накладатися покарання тяжче, ніж те, яке могло бути застосоване у момент скоєння злочину (ст. 22).

Не менш важливе значення для реалізації основних свобод має їх знання кожною особою. Кожна людина має право на визнання її правосуб'єктності. Держава забезпечує право кожної людини на знання своїх прав і обов'язків. З цією метою держава публікує усі закони і інші нормативні акти і забезпечує їх доступність (ст. 23).

Конституція Республіки Молдова закріплює в якості гарантії реалізації основних свобод право на захист. Кожна людина має право самостійно реагувати законними способами на порушення своїх свобод. На протязі усього процесу сторони мають право користуватися допомогою адвоката, вибраного або призначеного. Втручання в діяльність осіб, що здійснюють захист у встановлених межах, карається законом (ст. 26).

З метою забезпечення реалізації основних свобод закріплюється

конституційно можливість подачі петицій (ст. 52). Громадяни мають право звертатися до влади з петиціями тільки від свого імені. Законно створені організації мають право поводитися з петиціями виключно від імені колективів, які вони представляють.

Особа, чиї права були порушені адміністративним актом або несвоечасною відповіддю на її звернення, може домагатися визнання свого права, відміни акту і відшкодування збитку. Держава згідно із законом несе матеріальну відповідальність за збиток, заподіяний помилками, що були зроблені в кримінальних процесах слідчими органами і судами (ст. 53).

Конституція Республіки Молдова регулює обмеження реалізації основних свобод (ст. 54). У Республіці Молдова не можуть бути ухвалені закони, що забороняють або зменшують права і основні свободи людини і громадянина. Здійснення прав і свобод не підлягає ніяким обмеженням, окрім тих, які передбачені законом, відповідають загально визнаним нормам міжнародного права і потрібні в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності, економічного добробуту країни, громадського порядку, в цілях відвертання масових безладів і злочинів, захисту прав, свобод і гідності іншої особи, відвертання розголошення інформації, отриманої конфіденційно, або забезпечення авторитету і безсторонності

правосуддя. Не допускається обмеження: а) вільного доступу до правосуддя; б) презумпції невинуватості; в) безповоротності закону; г) права знати свої права і обов'язки; д) права на життя. Обмеження повинне відповідати обставині, що викликала його, і не може зачіпати існування права або свободи¹¹.

Висновок

Роблячи підсумок, зазначимо:

1. Проаналізувавши праці окремих авторів Молдови, Росії та України, приходимо до висновку: а) дослідження конституційного правового регулювання основних свобод здійснюються вченими-конституціоналістами у взаємній єдності з правами, обов'язками і гарантіями їх реалізації; б) окремих досліджень конституційного правового регулювання основних свобод ще не було; в) ознаки, які використовуються авторами при визначенні конституційного правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина можуть бути покладені в основу формування ознак конституційного правового регулювання основних свобод, що закріплені в Конституції Республіки Молдова.

¹¹ Конституції нових держав Європи та Азії / Упоряд. С. Головатий. – К.: Укр. Правн. Фундація. Вид-во «Право», 1996. – 544 с.

2. Ознаками конституційно-правового регулювання основних свобод в Республіці Молдова слід вважати такі: а) регулювання здійснюється нормами Конституції Республіки Молдова; б) конституційними нормами закріплюються, регулюються і охороняються основні свободи і гарантії їх реалізації; в) результатом конституційного регулювання основних свобод є досягнення режиму конституційної законності і правомірної поведінки суб'єктів правовідносин; г) забезпечення регулювання основних свобод людини і громадянина Республіки Молдова передбачає задоволення потреб і інтересів суб'єктів правовідносин.

3. Конституційне регулювання основних свобод людини і громадянина в Республіці Молдова – це різновид конституційно-правового впливу конституційних норм на суспільні відносини, що виникають у сфері утвердження і забезпечення основних свобод людини і громадянина в результаті чого задовольняються інтереси і потреби особи та досягається їх конституційна законність і правомірна поведінка на території Республіки Молдова і за її межами.

4. Конституційне регулювання основних свобод людини і громадянина в Республіці Молдова здійснюється: загальних і спеціальних свобод, їх гарантій.

5. Пропонуємо: 1) внести зміни: а) у ст. 4 Конституції України: “Громадяни України не можуть бути громадянами інших держав, за виключенням випадків, передбачених міжнародними угодами, одною із сторін яких є Україна” і далі по тексту; б) у ст. 19 Конституції Республіки Молдова замінивши словосполучення «іноземні громадяни» словом «іноземці»; в) у ст. 29 Конституції України, зменшивши термін затримання особи до 24 год. (замість 72 год.), як це зроблено в Конституції Республіки Молдова (ст. 25); г) у ст. 29 п.2 Конституції Республіки Молдова додати слова «і в інших випадках, передбачених законом»; 2) прийняти Закон Республіки Молдова “Про забезпечення реалізації інтимного, сімейного та приватного життя особи”.